

Редактиране на различни видове литература:

учебна, художествена, справочна, научнопопулярна

и научно-художествена

1. Редактиране на учебна литература – учебната литература е предназначена да служи, като средство за обучение в определена образователна система, за подготовка или преквалификация на кадрите. Тематиката на учебната литература обхваща всички области на науката и всички видове дейности на обществото. Нейната задача е да запознае читателя с учебния предмет, а не с науката, като цяло. Учебният предмет изисква изясняването на основни закони и методи на науката, усвояването на които улеснява по-нататъчното усвояване на целия основен материал. Читателският кръг е сравнително тесен, защото учебникът винаги е предназначен за читатели в определен клас или курс. Включени са материали за самостоятелна работа, лабораторни опити и упражнения. В материала има примери за приложението на теорията. В учебната литература са установени определени правила за подготовката и издаването на учебници. Тези правила са съобразени и регламентирани от редица държавни актове. Работата на автора и издателството се координира и направлява от определени научни и методически центрове. Преди да се издаде един учебник, се подготвя план за неговото издаване. Някои учебници се преработват и преиздават. Когато се подготвя нов учебник, оценка за ръкописа дава комисия. Комисията решава дали проектът да постъпи в издателството за доработка и отпечатване или не. Учебната литература се групира в зависимост от вида училище – висше, средно, основно и други видове обучения (курсове, повишаване на квалификацията). Самите учебници пък могат да бъдат за различни профили (за разширено обучение, за редовно, за задочно обучение). Учебната литература може да бъде разделена и по вида си – издания за обучение (учебници, лекции), учебни помагала и спомагателни издания (хрестоматии), сборници, ръководства по практика, атласи, карти. Характерно за учебната литература за СОУ е, че учебниците за началното образование дават най-общи понятия, а в учебниците за следващите степени накратко се повтаря предишният материал и се добавя нов. Така се затвърждават, задълбочават и разширяват знанията. Това определя комплексността на учебниците за средното образование. Получава се „връзка по вертикала“. „Връзката по хоризонтала“ пък представлява осигуряване на единно равнище в усвояването на знанията на дадена степен (напр. учебниците по математика се съставят, съобразно с равнището на мислене на учащите се и владенето на математическия апарат, което е необходимо за усвояване на физиката, химията и др.). Тази комплексност обуславя особеностите в работата на редактора над ръкописа на учебника. Комплексността предполага всяка учебникова „вертикала“ да бъде редактирана от един човек. По този

начин се избягват и повторенията на факти. Особенности на редакционния анализ – редакторът, започва своята работа над учебника, когато ръкописът е завършен от автора. Този ръкопис се нуждае от доработване в условията на колективна работа в издателството (на автор, редактор, оформител и художник). При оценката на учебника се обръща внимание на това дали той отговаря на посочения в програмата материал. Оценява се научното равнище на материала, оценява се авторското литературно и методично майсторство. Оценява се приложеният материал (снимки, илюстрации, схеми, таблици, чертежи). Редакторът обръща внимание на езика на учебника, изискванията за яснота, точност и изразителност. Учебниците за СОУ нямат библиографски материал. Източниците на цитати се посочват във скоби. Съдържанието се помещава в началото преди текста.

2. Редактиране на художествена литература – при редактирането на произведения от различните жанрове на художествената литература, най-съществени са следните компоненти: единство между съдържанието и формата, оригиналност на авторския подход и индивидуалният почерк на писателя, емоционална обхватност и асоциативно богатство на текста, цяло възприемане на образите на повествуването, критерии за точност. Редактирането съчетава три аспекта за изследване на произведението: от гледна точка на процеса на художественото творчество на автора, от гледна точка на естетическото възприемане на читателя и произведението като обективно съществуваща система. Ролята на емоциите е важна и в процеса на създаването и в процеса на възприемането на произведението. Възприемането на образа, изисква активиране не само на емоциите и възображението, но и на мислене на читателите. Резултатите от редакторския анализ се фиксират в работната рецензия, в заключението и в забележките на полето. Специфичната методика на редакторския анализ на художествено произведение се обуславя от особената цел – да помогне на автора за подобряване на произведението му. Функционалният подход довежда до динамично построение на анализа. Затова допринася правилния избор на изходна точка на анализа, а именно замисълът на автора, поетическата идея. В работата си над художествената литература, редакторът решава практически много въпроси, свързани с проблема на езика. В художествената литература, словото служи като средство за създаване на художествен образ. Тази специална за езика на художествената литература функция, влияе върху всички други функции на езика. Езикът на художествената литература се отличава с интензивна образност и повишена изразителност. В художествената литература намира място „вътрешната реч“, „вътрешния монолог“. Той понякога се слива с авторската реч и това силно въздейства върху читателя.

3. Редактиране на научнопопулярна литература – редактирането трябва да вземе под внимание спецификата на всеки вид от тази литература и да има ясна представа за степенята на образованост на читателската аудитория. Модели на изложение: Метод на изложение – показва се приемствеността на науката, оценява се заслужено дейността на учените от миналото и настоящето, както на нашите така и на чуждестранните. В изложението трябва да има конкретност и последователност. Метод на занимателност на книгата – да буди интерес към науката. Занимателността се определя, преди всичко от съдържанието на книгата, от връзката ѝ с живота и практическото ѝ значение. Важно е да има напрегнат сюжет, да се споменава за борбата за постигането на успеха, перипетиите на научната мисъл, през които е преминал изследователя, откривателя;

споменаване на лични спомени на автора, образно описание, използване на изказвания от писатели, художници и др. във връзка с дадена тема; увлекателност, лекота, прозрачност на образа, стила и т.н.; езика на научнопопулярната литература трябва да притежава точността на езика на научната литература, яркостта на художествената литература, трябва да бъде разбираем за читателите, за които е предназначен този вид литература. Особеностите на работата на редактора са свързани с голямото разнообразие на езикови, стилистични средства в изложението. Стремеж към употреба на термини, които вече са известни на читателя; въвеждане само на нови термини, които са незаменими; подробно обяснение на тяхното значение. Илюстрация – с нейна помощ се онагледява, обяснява и пояснява текста. Справочните материали са: увод, бележки под линия, указатели на термините, списък на литературата, адреси на важни музеи, на научни учреждения, туристически бази и други.

4. Редактиране на справочна литература – в сферата на научно-информационната дейност (събиране, търсене, съхраняване и разпространяване на информацията), важна роля има справочната литература. Това са печатните произведения, които са предназначени за бързо получаване на някакви сведения от научен, приложен или познавателен характер. За справочната литература е характерна широтата на тематиката и с практическата си насоченост, служи за помагало на читателя в неговата дейност. Материалът в справочната литература се излага в кратка, кондензирана форма. Справочните издания се делят на две групи: справочни книги по отделните клонове на знанията и справочни издания от универсален тип. Различават се и по обем – от многотомни енциклопедии до малки ръководства. Основните видове справочни издания са: енциклопедии, речници (лингвистични, езикови, терминологични), общи справочници, разнородна справочно-информационна литература. Основните направления в работата на редактора са: групиране на материала, разделянето му на рубрики, логическа последователност. Редакторската обработка на текста на справочната литература определя стила на изложението – той трябва да бъде единен. Налага се уеднаквяване на материала, което трябва да се обмисли преди да се поръчат статиите. Редактирането на енциклопедична статия включва: оценка на ръкописа, рецензиране и кръстосано четене, проверка и оформление на научно-спомогателната литература, редактиране на комплексните статии и накрая предаване на статиите за комплектуване на съответния том.